

MUALLIMOV SVIJET KNJIŽEVNOSTI

Muris BAJRAMOVIĆ

UDK 821.163.4(497.6).09

DOI: <https://doi.org/10.26340/muallim.v21i82.1786>

SAŽETAK: Ovaj rad predstavlja pregled tekstova koji se bave književnosti ili su književni tekstovi, objavljeni u *Novom Muallimu* od prvog broja iz 2000. godine pa sve 80. broja iz 2019. godine. Autor je dao pregled svih članaka koji su razvrstani u osam kategorija: naučni radovi koji razmatraju književnost; radovi koji povezuju pedagogiju i književnost, ili metodiku i književnost; radovi koji se tiču kulture čitanja i govora; prikazi knjiga, umjetničkih ili naučnih, a tiču se književnosti i drugih publikacija; eseji i osvrti; književni tekstovi; prijevodi djela. Na kraju se daje tabelarni pregled književnih tekstova koji su objavljeni u *Novom Muallimu*, u toku dvadeset godina izlaženja.

Ključne riječi: književnost, kultura čitanja, esej, književna kritika

Uredništvo *Novog Muallima* je od samih početaka uvidjelo bitnost književnosti i književnog života u ljudskom životu, kulturi i obrazovanju. Stoga su, već od prvih brojeva, teme književnosti, knjige, čitanja, ali i nekih odgojnih uloga književnosti (uključujući i nastavu književnosti), pa čak i sama književnost, zastupljene u *Novom Muallimu*. I tu je pozamašan broj od preko osamdeset radova koje smo svrstali u nekoliko kategorija:

1. Naučni radovi koji razmatraju književnost;
2. Radovi koji povezuju pedagogiju i književnost, ili metodiku i književnost;
3. Radovi koji se tiču kulture čitanja i govora;
4. Prikazi knjiga, umjetničkih ili naučnih, a tiču se književnosti i drugih publikacija;
5. Eseji i osvrti;
6. Književni tekstovi;
7. Prijevodi djela.

Novi Muallim je, dakle, kontinuirano, u toku 20 prethodnih godina

izlaženja posvetio pažnju književnosti. Naravno, riječ je o kulturalnoj misiji u kojoj se teži ne samo promovirati pisana riječ i kultura čitanja, nego se i sistematski i kontinuirano djelovalo u okvirima procesa kulturalnog pamćenja, jer je književnost jedan od bitnih elemenata u očuvanju kulturalnog pamćenja, znači i kulture općenito.

Urednici *Novog Muallima* tako će dati prostor nekolicini autora da objavljuju svoje kritičke radove o književnosti, počesto ih dovodeći u kontekst savremene kulture i historije bošnjačke, ali i bosanskohercegovačke književnosti. Ti radovi su kontekstualno povezivali bošnjačku i bosanskohercegovačku književnost sa razvojnim tokovima svjetske književnosti, kako zapadnoevropske, tako i orijentalne, ukazujući na specifičan prostor Bosne i Hercegovine, kao zemlje u kojoj se susreću kulture Istoka i Zapada. Sama ta činjenica postala je i književnom temom u mnogim djelima bosanskohercegovačkih pisaca. S druge strane, *Novi Muallim* je dao prostor i književnicima da objavljuju svoje rukopise i na taj način upoznaju

književnu javnost, čitatelje i kritičare, kao i historičare književnosti na ono što slijedi u književnoj produkciji.

Također, u mnogim tekstovima se objavljuju prikazi književnih djela savremenih književnika. Tako će *Novi Muallim* zapravo na jednom mjestu kontinuirano promovirati nova književna djela i informirati čitatelje šta je novo u svijetu književnosti.

U nekolicini tekstova će se ukazivati na odgojnu zadaću književnosti. I ne samo općenito nego i u svijetu nastave islamske vjeronauke. Činjenica je da udžbenici islamske vjeronauke obiluju književnim tekstovima pomoću kojih se teži da učeniku približe moralne, odgojne, tradicionalne i druge vrijednosti islama. *Novi Muallim* u nekoliko tekstova daje stručni pregled didaktičke upotrebe književnosti u nastavi islamske vjeronauke.

U kasnijim godištimama je *Novi Muallim* počeo sa objavljivanjem eseja. Esej je inače specifična forma pisanja u kojem se na određeni način omogućava autorima da iznesu određenu dozu subjektivnosti, pa je čisti naučni pristup u razmatranju određenih

tema kojima *Novi Muallim* teži, bio esejistikom malo ublažen. Tako su svi čitatelji mogu uživati u specifičnosti forme eseja. Nažalost, ova forma nije bila dugovječna na stranicama časopisa, ali to ne znači da ubuduće neće biti novih eseja.

Naravno, tu je i par tekstova koji se ne tiču čisto književnosti, ali se tiču knjige, i čovjekovog odnosa spram knjige. Činjenica da se Bog obraća čitavom čovječanstvu putem Objave, koja je zatim i zapisana u formi knjige, kitaba, odnosno Kur'ana, za islamski svijet je bio poziv za razvijanje kulture njegovanja pisane riječi i čitanja, učenja i razumijevanja, i naravno primjene pročitanog. Stoga će *Novi Muallim* posvetiti pažnju kulturi pisane riječi, odnosu spram knjige, ali i kulture čitanja.

Novi Muallim će u skoro svakom broju objavljivati prikaze novih knjiga. Naravno, tu prikazi nisu vezani samo za književnost nego za svu publicistiku za koju je uredništvo smatralo bitnim da se prezentiraju čitateljima. S druge strane, *Novi Muallim* je na par desetina stranica posvetio prijevodom autora koji su pisali o aktuelnim temama bitnih za časopis. I ova djelatnost je bila bitna jer je čitateljima prezentirala radove koji još nisu objavljeni na ovim prostorima.

S obzirom na to da smo okvirno klasificirali ove radove u gore navedenih sedam kategorija u nastavku rada ćemo spomenuti koji su se autori objavljivali i kojim su se temama ili radovima bavili.

1. Naučni radovi koji razmatraju književnost

Zilhad Ključanin, znameniti bosanskohercegovački i bošnjački književnik, te univerzitetski profesor književnosti, jedan je od prvih autora koji su u *Novom Muallimu* pisali naučne radove o književnosti. Već u 2. broju iz 2000. godine objavljen je rad *Etnička i poetska raspolućenost Skendera Kulenovića*. U narednom broju Zilhad Ključanin će dati jedno novo čitanje poezije Maka Dizdara: *Sinkretistični elementi u poeziji Mehmedalije*

Maka Dizdara. U ovom radu će prof. Ključanin će analizirati na koji način se elementi kulture međusobno vanvremenski nadopunjavaju u poeziji Maka Dizdara pa će na kraju zaključiti: "Mak Dizdar je svojim poetskim iskušavanjima sinkretizma bogumilstva i islama bosanski jezik doveo do najviše umjetničke potencije. Takav prodor u jezičku materiju bio je plodonosan jer je ujedno bio i porinuće kroz slojeve povijesno-kulturnog naslijeđa, kao i zahvat onoga najboljega što je na jednom razmeđu, u Bosni, stvorio dodir evropske i islamske duhovnosti."

U istom 3. broju iz 2000. godine Adnan Kadrić će napisati zanimljiv rad *Bosna kao inspiracija jedne turske pjesme nastale u Makedoniji početkom XX stoljeća* koji će se baviti kulturnim susretanjima i prožimanjima motiva u književnosti.

U 4. broju iz 2000. godine Zilhad Ključanin će pisati o religiji kao temi u poeziji Abdulaha Sidrana u radu *Disputi s Bogom Abdulaha Sidrana*. U istom broju Indira Kučuk Sorguč će dati jedan kraći biografski prikaz života Meše Selimovića u radu *Pisac između Scile i Haribde*.

Zilhad Ključanin će i u 5. broju iz 2001. godine nastaviti pisati o djelima iz bošnjačke književnosti u kojima islamske teme i motivi zauzimaju značajno mjesto. Tako će u radu *Bosanski temelj i islamska duhovnost Džemaludina Latića* ukazati na islamske teme i motive u Latićevom pjesništvu, ali će ih ujedno i kulturno kontekstualizirati u okvirima "bosanskog temelja" i bošnjačke kulture, divanske i sufijске poezije. Kada je već otvorio temu sufijске poezije Zilhad Ključanin će u narednom 6. broju pisati tekst *Sufizam u poeziji Melike Salihbegović*. Nakon par brojeva Zilhad Ključanin će čitateljima približavati svijet književnosti, ali u onom smislu u kojem je smatrao da će to čitatelje *Novog Muallima* zanimati – a to je susret religijskog i književnog. Na kraju, i doktorska disertacija Zilhada Ključanina upravo je i napisana na tu temu, a objavljena u knjizi *Lice svjetlosti: pobožni i sinkretizirani*

elementi u bošnjačkoj poeziji XX vijeka. Zanimajući se za odnos i prožimanje formi tradicionalnog i savremenog pjesništva napisao je rad *Neke forme islamske pjesničke tradicije u bošnjačkoj savremenoj poeziji*, pa će na primjerima pjesnika kao što su Džemaludin Latić Salih Alić, Skender Kulenović, pa i Zilhad Ključanin pokazati na koji način se tradicionalna forma islamskog pjesništva može retradicionalizirati u savremenom pjesničkom kontekstu u bošnjačkoj književnosti.

Osim književnika, uslovno rečeno koji stvaraju u domovini, Zilhad Ključanin je veoma rano ukazao i na mjesto, ulogu i važnost pjesnika i književnika koji stvaraju u dijaspori. Njihov rad ni dan danas nije u potpunosti valoriziran, niti postoji studija koja bi pokazala na koji način se njihovi književni tekstovi oslanjaju na "maticu" a koliko su, pod utjecajem dominantne kulture u kojoj žive "asimilirani". Naravno, i na Istoku i na Zapadu sve je više kulturnih centara i društava koji njeguju matičnu kulturu. Zilhad Ključanin u 10. broju iz 2002. piše o pobožnoj poeziji pisaca u dijaspori u radu *Pobožna poezija bošnjačkih pjesnika 'izvan matice'* i spominje autore kao što su Ćamil Sijarić, Husein Bašić, Ismet Rebronja, Husko Džigal, a zatim i pisce dijaspore kao što su Asaf Duraković, Alija Horić (Alan Horic), Husnija Hrustanović. Ovaj kratki prikaz pisaca prije i poslije rata daje jednu smjernicu budućim istraživačima bosanskohercegovačke i bošnjačke književnosti "izvan matice", a upućujemo na publikaciju *Ko je ko u bh dijaspori – Pisc* koju je izdalo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice u BiH (također dostupna online), u kojoj se mogu pronaći bitne informacije o piscima dijaspore. I u narednom broju je ovaj rad Zilhada Ključanina nastavljen i tematizirao je Envera Čolakovića, Saliha Alića, Rešada Kadića, a jedan dio rada tematizirao je pjesnike u okviru publikacija Islamske zajednice u BiH. Pišući o islamskim temama i motivima u bošnjačkoj književnosti u 12. broju iz 2002. godine Zilhad Ključanin će pisati o pobožno-didaktičkoj

poeziji Osmana Đikića, a u narednom 13. broju iz 2003. će pisati o mevludu u tekstu *Još ponešto o mevludu*. Ovo je jedan od rijetkih radova koji na teorijski način iz ugla teorije književnosti razmatraju pitanje: šta je to mevlud? U radu se daje i kratki pregled autora koji su pisali o mevludu, kao i o onima koji su pisali mevlud.

U 14. broju iz 2003. Zilhad Ključanin će pažnju posvetiti Safvetbegu Bašagiću u radu *Istok u poeziji Safvet-bega Bašagića*. U radu se razmatra pitanje Istoka i njegove reprezentacije u Bašagićevoj poeziji. Također, autor piše o *Mevludu Safvet-bega Bašagića*.

Zilhad Ključanin će nastaviti posvećivati pažnju bošnjačkim pjesnicima. U 15. broju iz 2003. godine objavljuje rad *Misticizam Muse Ćazima Ćatića*, i odmah na početku postavlja tezu koju u kasnijem radu razrađuje: "Najfrekventniji pojam u dosadašnjem književnokritičkom diskursu o poeziji Muse Ćazima Ćatića je – *misticizam*. I onda kada se govori o *ljubavnom tematskom nizu*, a pogotovo kada se fokusira *pobožni tematski niz* Ćatićeve poezije. I onda kada se bez dovoljne (ili ikakve) književnoteorijske elaboracije taj pojam pridodaje Ćatićevoj poeziji, i onda kada joj se (uz svu, neadekvatnu, "elaboraciju") oduzima."

U ovom istom broju Džemaludin Latić će objaviti rad *U slavu pjesništva o uzvišenoj ljubavi*, a rad tematizira bošnjačke pjesnike koji pišu o ljubavi spram Allaha i Poslanika a.s.

U 16. broju iz 2003. Zilhad Ključanin će programski nastaviti pisati o vezi islamskih tema i motiva i bošnjačke književnosti, ovaj put u radu *Panislamizam Šemsudina Sarajlića*.

Na kraju, treba spomenuti i rad dr. Naile Valjevac *O komunikaciji*. Iako se ne bavi književnosti, smatrali smo bitnim spomenuti rad jer govori o lingvističkim aspektima komunikacije.

U 17. broju iz 2004. Ajet Arifi će objaviti rad *Pjesnik kiptećeg imana* u kojem piše o poeziji Mehmet Akifa Ersoya. U istom broju Zilhad Ključanin će napisati pregled pobožne bošnjačke poezije od 1990. do 2000.

godine u radu *Sabiranje jezičke tradicije* pišući o poeziji Bisere Alikadić, Nedžada Ibrišimovića, Kemala Mahmutefendića, Avde Mujkića, Muhidina Šarića, Rapko Ormana, Enesa Kiševića, Atifa Kujundžića, Admirala Mahića, Salih Trbonje Sevdija, Muniba Delalića i Amira Talića. U 18. broju iz 2004. godine Zilhad Ključanin će se zanimati upravo za pjesnike rođene šezdesetih godina u tekstu *Generacija pjesnika rođenih šezdesetih godina*, što je zapravo nastavak prethodno objavljenog rada. U ovom radu Ključanin će pisati o poeziji Semezdina Mehmedinovića, Almira Zalihića, Selima Arnauta, Fahrudina Hrnjića, Amira Brke i Ise Porovića. A u narednom 19. broju u tekstu *Najmlađi pjesnici* Ključanin nastavlja pregled pobožne poezije u navedenom periodu i piše o Fahrudin Zilkčiću, Dijani Kalači, Senadinu Musabegoviću, Mirsadu Sijariću i Asmiru Kujoviću.

U 20. broju će Zehra Alispahić pisati o putopisu Ibn Batute, u radu pod naslovom *Sedamsto godina od rođenja najvećeg muslimanskog i svjetskog putopisca Ibn Batute*. Ovaj pregledni rad će skrenuti pažnju na zanimljiv životopis Ibn Batute i njegov jedinstveni putopis.

Džemaludin Latić će u 21. broju iz 2005. godine pažnju posvetiti pjesmama Muhameda Iqbala, u radu *Poezija Muahmeda Iqbala*. Da se radi o značajnom muslimanskom piscu možemo odmah na početku rada pročitati da Muhamed Iqbal: "bio je jedan od najpoznatijih pisaca Indijskoga potkontinenta, a brojni književnici, prevodioci i kritičari u muslimanskim zemljama jednako kao i na Zapadu u njemu su vidjeli jednu od svjetskih književnih figura u njegovome dobu."

U 23. broju iz 2005. Halim Grabus će pisati o jednom od najpoznatijih pjesnika Palestine u radu *Mahmud Derviš korifej palestinske poezije otpora*. Ne treba dodatno potencirati mjesto poezije u arapskoj kulturi i svijetu, a pogotovu poezije kao mjesta slobode. Halim Grabus u radu daje odrednice Derviševe poezije i njenog

utjecaja na svijet s jedne, a utjecaja orijentalnih, ali i zapadnoevropskih pisaca s druge strane.

Već ovim uvidom u bibliografske podatke da se izvući zaključak da je *Novi Muallim* težio da pažnju posveti ne samo savremenim bošnjačkim pjesnicima nego je ta pažnja bila usmjerena i na svjetski priznate pjesnike i književnike. Tako će u 26. broju iz 2006. godine Zilhad Ključanin, koji je, kako možemo zaključiti bio jedan od najplodotvornijih autora *Novog Muallima*, koji su pisali o domaćoj i svjetskoj književnosti, pisati o Džingiz Ajtmatovu u radu *Džingiz Ajtmatov – jedan od najvećih savremenih svjetskih pisaca*, u kojem daje kratki pregled Ajtmatovog života i književnog djela.

Rašid Durić će u 41. broju iz 2010. donijeti zanimljivo čitanje Akmadžićevih romana u tekstu *Romani Hazima Akmadžića između klasičnoga realizma i postmoderne*. U ovom tekstu se iznose kako autor piše: "Zajednička ishodišta i obilježja romana- trilogije *Mimar* (Sarajevo 2002), *Gazi Husrev-beg* (Sarajevo 2005) i *Gazi Isa-beg* (Sarajevo 2007)"

Avdija Hasanović će u 44. broju iz 2010. napisati rad o počecima *Muallima*: "Muallim- alhamijado časopis muslimansko-muallimsko-imamskog društva". Zanimljivo je da će i 1910. *Muallim* cijeniti ulogu književnosti u svakodnevnom životu muallima i alima. "Od literarnih priloga u prvom godištu *Mualima* nalaze se tri pjesme istog autora (M. Šemsudina, vjerojatno Sarajlića): *Svoji*, *Lijep spomen* i *Nur*. Pjesma *Svoji* sastoji se od pet strofa, socijalno-humanitarnog je sadržaja. Pjesma *Lijep spomen* ima četiri strofe od po osam stihova, opisuje ostarjelog bolesnog čovjeka koji prije smrti dijeli svu svoju ušteđevinu ubogima, koji mu kod ispraćaja do groba svojim brojnim učešćem izražavaju svoju zahvalnost. Treća pjesma *Nur* ima sedam strofa od po četiri stiha, u njoj se iskazuje tuga, bol majke zbog smrti sina, najvjerojatnije jedinca, koja u tome stanju vidi svjetlost (nur) što izbija iz svježe humke njenog voljenog djeteta."

U 46. broju iz 2011. Amra Memić će napisati rad *Abdulvehab Ilhamija Žepčevići – kroz historijski kaleidoskop dramskog stvaralaštva Rusmira Agačevića*, u kojem piše o dramskom tekstu *Ilhamija*: “Dramski tekst *Ilhamija* Rusmira Agačevića možemo svrstati u historijske dramske tekstove koji su zasnovani na temeljima stvarnih historijskih ličnosti i događaja. Agačević se preko lika Ilhamije okreće aktualnim i idejno-filozofskim pitanjima, te nastoji stvoriti paralele sa prošlošću, tražeći odgovore na goruća pitanja sadašnjosti. Na osnovu te konstatacije možemo potvrditi teoriju da embrion historijske dramaturgije treba tražiti u društvenoj potrebi za političkim teatrom pomoću kojega se putem prošlosti kroz poruke univerzalne vrijednosti demistificira problematika suvremenosti.”

U 48. broju iz 2011. Mevludin Dizdarević će napisati zanimljiv i krajnje koristan tekst o Rumiju: *Mevlanin pripovjedački univerzum*. Upravo na primjeru Dizdarevićevog razmatranja književnog teksta i modela pripovijedanja možemo uvidjeti kolika je važnost bavljenja književnim tekstom. Iako mu to nije primarno naučno polje djelovanja, Mevludin Dizdarević je, i u godinama prije stjecanja titule doktora nauka, svoj naučni interes usmjeravao u širokom polju kulturalnog djelovanja, a samim time i na književnost. Naravno, književnost o kojoj Mevludin Dizdarević piše i u drugim svojim radovima nije samo bosanskohercegovačka i bošnjačka, nego i svjetska, kako zapadnoevropska tako i orijentalna. Dizdarević je i kao naučnik i kao urednik shvatio važnost pisane riječi, generalno u obrazovanju i odgoju, pa makar se radilo i o zvanjima koja, na prvi pogled, nemaju dodirne tačke sa književnosti. Ipak, njegov rad se oslanja na ideju prethodnih urednika *Muallima* da se svijet književnosti revitalizira u razumijevanju svakodnevnog svijeta, jer to, na kraju, književnost i čini. U sažetku ovog rada čitamo: “U ovom radu se razmatra fenomen hikaja i njihovo značenje u muslimanskoj tradiciji. Naime, mnogi u hikajima

vide isključivo sredstvo razbibrige i dokonog uveseljavanja. Međutim, hikaje pored te dimenzije imaju i mnoge druge karakteristike koje se nadaju temeljitijim nadnošenjem nad ovom umjetničkom formom. Naime, one služe za razvijanje kognitivnih potencijala, oratorskih sposobnosti, a ponajviše za duhovno i psihološko ustabiljenje ličnosti. Najbolji primjer za to jesu priče iz *1001 noći* koje su, između ostaloga, ispričane zarad liječenja jedne ličnosti od traumatoškog iskustva. Poseban fokus je na Rumijeve hikajama koji u svojim djelima obilato koristi ovaj narativ. Rumi je djelovao u vremenu velikih duhovnopovijesnih mijena i traumatičnih iskustava koje je nastojao liječiti i pomoću hikaja koje koristi na osoben način.”

Na taj način Dizdarević zorno pokazuje kako se književnost može koristiti i u islamskim naukama.

Nirha Efendić u radu *Kulturalno-memorijski aspekt i poetičke odlike dokumentarno-memoarske proze Hasana Nuhanovića*, objavljenom u 62. broju iz 2015. piše o poetici svjedočenja: “*Zbijeg* Hasana Nuhanovića pripada poetici svjedočenja jer je od prve do posljednje riječi tekst prožet autorovom željom da ostavi lično svjedočanstvo o jednom minulom vremenu u kojem se odvijala ratna drama stradanja njegovih najužih članova porodice – majke, oca i brata ali i njegovom ličnom, koje je prethodilo ovom nemjerljivom gubitku. Time je u fokusu narator sam kao i krateri koje urezuju ratna zbivanja u njegovoj duši, a svaka druga moguća interpretacija samo je posljedica zaobilazjenja ove prve i najvažnije.”

U 65. broju iz 2016. Vedad Spahić će u radu *Tranzicijske rekonfiguracije bošnjačkog identiteta u romanu Paučina Samedina Kadića u Sažetku* napisati: “Recentne konfiguracije bošnjačkog identiteta u romanu *Paučina* Samedina Kadića analizirali smo shvatajući identitet kao dinamičku kategoriju tj, kao učinak mreže sukobljenih diskurzivnih režima. Roman je kao cjelina posvećen ovom tematskom kompleksu, ali se rečena dinamika

zornom prikazuje u nizu literarno uspješnih fragmentarnih mikrocjeli- na koje se, prema modelu mise en abyme, nude kao svojevrsni ključevi za dubinsko čitanje romana. Islam je komponenta koja se nalazi u centru Kadićeve identitarne konstrukcije, zamišljene po solarnom modelu, zahvaljujući kojem cijeli roman funkcioniše kao svojevrsni astrolab koji skenira kolektivitet ali i različita pojedinačna “tijela” (osobnosti) i utvrđuje različite parametre – udaljenost od centra, ugao, veličinu, oblik i pomjeranja orbitalne putanje. Pri svemu autor se trudi da sam centar, ma koliko neupitan po sebi, ne ostane privilegirani nekakvom skolastičkom protekcijom i abolidiran od kritičkih pogleda i propitivanja, štaviše islam je za Kadića ideja koju je uvijek iznova neophodno potvrđivati, u svim situacijama i na sve, konvencionalne i avangardne, načine. Osvještavajući vlastitu subjektivnu poziciju autor temeljito dekonstruira tradicionalne identitarne metanarative.”

U 67. broju iz 2016. godine *Novi Muallim* će objaviti tri rada o književnosti. Prvi Mirsada Kunića *Konstrukcija nacionalnog identiteta u bosanskohercegovačkoj književnosti*. Drugi Nehrudina Rebihića *Bošnjačka književnost i kulturni identitet* u kojem autor odmah na početku piše: “Književnost je važan prostor u kojem se projicira i reprezentira kulturni identitet jednog naroda. Iako književnost često na prvi pogled izgleda kao izraz jednog subjekta u određenom povijesnom trenutku, ona je zavisna od kulture i povijesnog konteksta u kojem nastaje. Književnost nije samo izraz jednog načina mišljenja, pogleda na svijet, umijeća kazivanja i vladanja jezikom, nego je i produkt kulture.” Ako ovaj citat povežemo sa radom autora poput Mevludina Dizdarevića onda nam je jasno kolika je važnost književnosti u čovjekovoj kulturi. A upravo je kultura kao set normi i pravila koja su nam određena zapravo opozicija prirodi i upravo nas kultura definiše kao ljude. Kultura je izražena ne samo u Kur’anu nego i u hadisu Poslanika a.s. u kojem se

na direktan način uspostavlja norma svakodnevnog ponašanja i pravila života. No, kultura je sadržana i u drugim aspektima čovjekovog života, kao što je to umjetnost riječi, odnosno književnost. Dio kulturnog identiteta naroda je i književnost, pa stoga uredništvo *Novog Muallima* ne bi smjelo zanemarivati tu činjenicu. Objavljivanjem tekstova o književnosti se upravo čuva kulturni identitet naroda, a s druge strane čuva se kontinuitet bavljenja književnosti u *Novom Muallimu*.

Treći rad je Seada Šemsovića *Bošnjački identitet u usmenoknjiževnom naslijeđu*.

Veza i bitnost kulture u svakodnevnom životu se može čitati i u radu Mevludina Dizdarevića (iako se primarno ne bavi književnosti govori o značaju kulture u radu imama) objavljenim u 78. broju iz 2019. godine *Značaj kulturne inteligencije s akcentom na misijsko djelovanje imama*. Dakle, kada sve to uvezujemo dobijemo jednu smislenu cjelinu, koja nam se prije činila mozaična. Sve te djeliće kulture *Novi Muallim* je na određeni način mozaično predstavljao, ali u narednom vremenu to bi trebala biti planski i programski osmišljena cjelina.

U 72. broju iz 2017. Suad Behlulović će objaviti rad *Sufijski motivi u bosanskom pjesništvu (motiv vina, ljubavi i ljepote)*.

U 73. broju iz 2017. Shahab Yar Kan će pisati o Shakespeareu u radu *Shakespeareov duhovni kontekst*.

2. Radovi koji povezuju pedagogiju i književnost, ili metodiku i književnost

Jedan od prvih radova je prof. dr. Refika Čatića *Pripovijedanje u nastavi vjeronauke*. Prof. Čatić teži da iskonsku potrebu pričanja priča i pripovijedanja prenese u nastavu vjeronauke i iskoristi snagu pripovijedanja. Čatić piše o vrstama i sadržaju pripovijedanja, oblikovanju sadržaja pripovijedanja i osnovnim principima pripovijedanja i ujedno daje upute nastavnicima islamske

vjeronauke kako i kada koristiti pripovijedanje u nastavi.

U istom 2. broju iz 2000. godine poznati univerzitetski profesor i metodičar prof.dr. Muhidin Džanko će objaviti rad *Provincijalizacija obrazovnog sistema*. U njemu će se dotaknuti i pitanja nacionalne grupe predmeta, i generalno stanja u obrazovanju na svim nivoima u BiH. Njegov zaključak, iako je prošlo 20 godina je još uvijek aktuelan: "Zato je krajnje vrijeme da se pristupi izradi strateškog planiranja nastave u nacionalnoj grupi predmeta i naučno-obrazovnih institucija koje bi se time sistematski bavile. Tek tada bi se mogli uspoređivati sa situacijom u svijetu i koristiti njihova bogata i poticajna iskustva. Bez strateških pristupa nastavi i naučnom proučavanju nacionalne grupe predmeta i bez svijesti o značaju tih temeljnih disciplina ne možemo uhvatiti potreban korak sa Evropom, te ćemo i dalje glibiti u naše duboko provincijalno kantonalno blato."

Ratmira Pjanić je u 10. broju iz 2002. objavila rad pod naslovom *Značaj izbora postupaka i sredstava u recepciji nastavnih sadržaja iz vjeronauke*. Ovaj rad je zapravo jedna priprema za čas, a koja u svojoj osnovi ima književni tekst *Hoću kući*. Na konkretnom primjeru vjeroučitelji su bili u prilici pogledati na koji način se književni tekst koristi u nastavi i ispunjava odgojne, obrazovne i funkcionalne ciljeve nastave islamske vjeronauke. Na ovaj krajnje praktični način Ratmira Pjanić je pokazala vjeroučiteljima na jednom primjeru kako koristiti književnost, a ipak komplementarno ispunjavati zadatke nastave vjeronauke. S druge strane pokazuje se na koji način književnost ima potencijal da se njome koriste nastavnici i drugih predmeta, a da se ipak ispunjavaju moralni i odgojni zadaci nastave.

U 16. broju iz 2003. Hadžem Hajdarević će napisati prikaz o *Islamskoj čitanci* Dževada Hodžića pod naslovom *Književnost u odgojnoj funkciji*. Iako prikaz, ovaj kratki tekst zapravo upućuje na bitnu vezu književnosti u odgojnom svijetu i to ne samo u

nastavi bosanskog jezika i književnosti. Tako Hajdarević zaključuje: "Za Hodžića, dakle, književnost, kao umjetnost, kao izravni Božiji dar-povjerenje-amanet određenom umjetniku-piscu, nikada ne može izgubiti i svoju odgojno-obrazovnu funkciju, svoj *edeb*, što je itekako blisko tradicionalnom muslimanskom razumijevanju i književnosti i umjetnosti općenito."

Alma Mahmutović će u radu *Moralnoreligijski odgoj u književnim djelima Edhema Mulabdića* objavljenom u 19. broju iz 2004. godine pisati o književnosti u funkciji odgoja i književnosti u nastavi, a upravo za primjer će uzeti Mulabdićeve književne tekstove.

Aida Imamović-Terzić će u 29. broju iz 2007. godine u radu *Interpretacija lirsko-epske pjesme Hasanaginica u nastavi islamske vjeronauke* će ponuditi pripremu za čas na temu ahlak u nastavnoj jedinici Dužnosti roditelja prema djeci, a koristit će se poznatom bošnjačkom baladom *Hasanaginica*.

Hurija Imamović razmatra *Obradu svetih knjiga u nastavi bosanskog jezika i književnosti* u 33. broju iz 2008. godine, dajući metodičke upute i plan pripreme kada se bude u nastavi proučavao *Kur'an*.

U 54. broju iz 2013. Elmedin Fetić će pisati o korelaciji nastave islamske vjeronauke i drugih nastavnih predmeta u radu *Korelacija islamske vjeronauke sa drugim školskim predmetima* u kojem će pisati i o korelaciji sa predmetom Bosanski jezik i književnost.

U 72. broju iz 2017. godine Ahmed Čolić će, koristeći se tekstovima koje je sakupio Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, prvenstveno basne, napisati rad *Didaktičko-metodički pristup basnama Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka i mogućnost primjene u vjerskoj nastavi*.

3. Radovi koji se tiču kulture čitanja i govora

Abdulah Imširević u radu *Lijepo govoriti* u 3. broju iz 2000. godine upravo upućuje na važnost lijepe riječi

u islamu i bitnosti lijepog govorenja. Osim osnovnih lingvističkih zahtjeva govora i govorenja autor skreće pažnju na Kur'an i ono što na šta Allah upućuje kada se govori o lijepom govoru i riječi, kao i pohvalnih i obavezujućih principa komunikacije u islamu.

U 48. broju iz 2011. godine Nedžad Novalić će napisati kratak rad *Kultura čitanja- šta je to?*, u kojem, nažalost, zaključuje: "U savremenom bosanskohercegovačkom društvu, posebno među mlađom generacijom, čitanje je sve veći raritet. Mladići i djevojke kojima je knjiga i danas najbolji prijatelj često su izloženi podsmijesima i neukusnim šalama. Krajnji cilj bio bi kreirati društvo u kojem će oni koji ne čitaju predstavljati izuzetak. Put je dug i težak, ali se čini da, ako želimo bilo kakav napredak, nemamo alternative." Stoga, autor skreće pažnju na važnost razvijanja kulture čitanja. To bi trebao biti zadatak svih nas, ne samo mlađih generacija.

S druge strane, nije teško povežati misiju *Novog Muallima* u promoviranju kulture čitanja. Književnost nas oplemenjuje i pomaže da postanemo bolji ljudi. Bez obzira na teme kojima se književnost bavi, ona i dalje predstavlja izvrsno vrelo kulturalnog pamćenja i nagomilanog ljudskog iskustva. Bila bi šteta da takvo blago propadne. *Novi Muallim* bi stoga trebao ubuduće nastaviti sa objavljivanjem književnih tekstova, ali i tekstova o književnosti, pa čak i proširiti polje svog djelovanja u vezi sa književnosti, naravno u jednom osmišljenom programskom smislu.

U 70. broju iz 2017. Enes Karić u tekstu *Biti baštinik lijepo riječi* upravo govori o važnosti lijepog govora u životu muslimana. U *Sažetku* Karić piše: "Tekst tematizira kur'ansku fenomenologiju i semantiku ključnih komunikacijskih pojmova poput riječi, jezika i govora. Riječ općenito, posebno ona čovjekova riječ, različito je tretirana u Kur'anu. Božansko podučavanje čovjeka kulturi lijepo riječi islamska je komunikološka konstanta koja se konkretizuje nizom kur'anskih stavaka sa krajnje iznijanširanim značenjima. Mnogi kur'anski

planovi i pasusi posvećeni su štovanju lijepo riječi. U nepreglednom zdanju kur'anskih uputa o odgovornom izricanju riječi čovjek se obavezuje da bude biće lijepo i odgovorne riječi, zatim se od čovjeka zahtijeva da bude protagonista prostrane i pomirljive riječi, riječi koja širi čovjekove grudi i odagnava iz njih tjeskobu. Afirmacija lijepo riječi za muslimane danas nema samo teorijski, kulturni i estetski značaj. Navođenjem lijepih riječi i besjeda muslimani danas potiču međumuslimanski dijalog kao alternativu sektaškim trvenjima, te afirmišu međureligijsku toleranciju kao antitezu isforsiranom sukobu civilizacija."

4. Prikazi knjiga, umjetničkih ili naučnih, a tiču se književnosti i drugih publikacija

Prvi prikaz u *Novom Muallimu* će napisati Adnan Kadrić u radu *Pitanje jezičkog kontinuiteta i kulturološkog identiteta* u kojem prezentira *Gramatiku bosanskog jezika* iz 2000. godine.

Preveliki je broj djela koji bismo navodili u dijelu o prikazima. Već od 5. broja iz 2001. godine *Novi Muallim* objavljuje prikaze knjiga. Stoga ćemo samo navesti da su autori: Džemaludin Latić, Selman Selhanović, Rizo Džafić, Ahmet Alibašić, Isnam Taljić, Zehra Alispahić, Selman Selhanović, Senada Tahirović, Mirzet Hamzić, Nirha Efendić, Enes Duraković, Mina Kujović, Enes Karić, Nedim Gondžić, Almir Fatić, i drugi, pisali o savremenoj književnosti, ali i publicistici, a čitatelje upućujemo na bibliografiju radova koju je pripremio Osman Lavić objavljene u 33. broju *Novog Muallima* iz 2008. godine, u kojem se detaljno mogu upoznati i sa bibliografskim podacima ovih prikaza, a zatim i sadržajem u online arhivi. I u 44. broju iz 2010. je moguće pronaći *Bibliografiju* koju je pripremio Osman Lavić.

5. Eseji i osvrti

U 17. broju iz 2004. Isnam Taljić će objaviti kratki osvrt *Književna alhemija i blasfemija Paula Coelhoa*, vezan za tekstove koji su prije u *Novom*

Muallimu objavljeni i jedan kritički osvrt na pisanje Paula Coelhoa.

Samedin Kadić će u 28. broju iz 2006. godine napisati zanimljiv esej o identitetu. Identitet je oduvijek aktuelna tema, a od doba moderne je dodatno aktueliziran. Odgovoriti na pitanje ko sam ja nije lako, a Kadić u ovom eseju razmišlja o identitetu muslimana, pa malo pripovijeda, malo razmatra i propituje modele definiranja identiteta, a u svemu se služi filozofijom i pomalo književnosti da da odgovor u radu *Esej o identitetu*. U 30. broju iz 2007. godine Samedin Kadić će napisati izvrstan esej *Kakva (ne) treba biti književnost o genocidu*, a u 31. broju iz 2007. će napisati *Esej o pećini*.

Kratki osvrt na Rumijev *Povratak na bikaju o starici*, uz dakako prijevod ove hikaje, daće Džemaludin Latić u kratkom tekstu *Umijeće paraboliziranja*, objavljen u 32. broju iz 2007. godine.

U 34. broju iz 2008. godine Samedin Kadić nastavlja sa objavljivanjem eseja, ovaj put to je zanimljiv *Esej o akšamu*, a u 50. broju iz 2012. esej *Kišna pustinja* iz kojeg citiramo sažetak: "Ovaj esej govori o različitim aspektima koje zauzima kiša u simboličkom univerzumu ljudskog života. Raspon tih značenja je veoma širok i proteže se od značenja blagodati do značenja kazne, a između je locirana percepcija kiše na selu i u gradu, u sušnim i kišnim predjelima, u davnoj historiji i savremenom, otuđenom svijetu. Literatura svjedoči o ljudskoj zadivljenosti iskonskim fenomenom kiše. Kur'an neprestano pominje kišu kao očiti primjer Allahove, dž. š, blagodati. Ljudska nafaka je sadržana u kiši, u njenom intenzitetu ili odsustvu. Kiša poziva na zahvalnost Bogu."

U istom 50. broju Džemaludin Latić će napisati zanimljiv esej o sevdalinku *Hamdija Šahinpašić- novi pogled na sevdalinku*, zapravo njenom muzičkom izvođenju Hamdije Šahinpašića.

6. Književni tekstovi

Od 7. broja *Novi Muallim* će započeti sa objavljivanjem književnih tekstova. Ovdje donosimo bibliografiju objavljenih tekstova.

Broj i godina	Autor i djelo
7. broj iz 2001. godine	Sejida Čehajić, <i>Majčini dukati</i>
10. broj iz 2002. godine	Isnam Taljić, <i>Kuća na Drini- Povratak</i> Džemaludin Latić, izbor iz ilahija i kasida
11. broj iz 2002. godine	Džemaludin Latić, izbor iz ilahija i kasida Aziz Kadribegović, izbor iz poezije
13. broj iz 2003. godine	Sejida Čehajić, <i>Na grobištu riječ</i>
14. broj iz 2003. godine	Nedžad Ibrišimović, <i>Hazreti Hidr</i> Aziz Kadribegović, izbor iz poezije
15. broj iz 2003. godine	Hadžem Hajdarević, izbor soneta u <i>Sonetnim otocima</i>
16. broj iz 2003. godine	Isnam Taljić, <i>Tri pripovijesti s epilogom</i> Husein Hasković, <i>Pjesme</i>
17. broj iz 2004. godine	Fuad Kovač, <i>Poštar</i>
18. broj iz 2004. godine	Dželaludin Rumi, izbor iz priča
20. broj iz 2004. godine	Zilhad Ključanin, <i>Putevi/Staze</i>
21. broj iz 2005. godine	Isnam Taljić, <i>Surgun</i>
22. broj iz 2005. godine	Zilhad Ključanin, <i>Džini</i>
23. broj iz 2005. godine	Rizo Džafić, <i>Pucanj</i>
25. broj iz 2006. godine	Rizo Džafić, <i>Mlada šuma</i>
26. broj iz 2006. godine	Rizo Džafić, <i>Život, to je nešto drugo</i>
27. broj iz 2006. godine	Isnam Taljić, <i>Kurtuba</i>
28. broj iz 2006. godine	Hadžem Hajdarević, izbor iz pjesama
30. broj iz 2007. godine	Isnam Taljić, <i>Samo se varakam nagađajući koji smo još živi, a koji nismo živi</i>
51. broj iz 2012. godine	Amar Cikotić, <i>Abmedija mi osvjetljava put</i>
54. broj iz 2013. godine	Nirha Efendić, <i>Nišan za Salihicu</i>

7. Prijevodi djela

Novi Muallim će objavljivati prijevode djela koji se tiču islamskih tema. Međutim, za književnost je zanimljiv rad *Geografija pjesnika* Annemarie Schimmel, koji je preveo dr. Enes Karić, a koji je objavljen u 15. broju iz 2003. i 16. broju iz iste godine. Zanimljiv je to rad o pjesnicima i pjesništvu u kontekstu kulture Orijenta, i naravno u odnosu na motive toponima koji se spominju u pjesništvu.

U 35. broju iz 2008. godine Dženita Karić će prevesti rad Muntansir Mira o poeziji Ikbala iz knjige *Makers of Islamic Civilization* pod naslovom

Glavne teme Iqbalove poezije I, a ovaj prijevod će se nastaviti i u idućim brojevima, sve do 37. broja.

U 52. broju iz 2012. godine Enes Karić će prevesti rad *Estetska strana Iqbalova djela* koji je napisala Annemarie Schimmel u kojem se na kraju zaključuje: "Poezija kao aktivna povijest i poslanstvo koje stvara povijest, to je vrhovni cilj Iqbalove estetike."

Umjesto zaključka

Književnost zauzima bitnu poziciju u kulturi svakog naroda. Međutim, kultura čitanja je nešto što

nije jedinstveno i što je podložno promjenama. Smatramo da je *Novi Muallim* rano shvatio šta znači kultura čitanja, ali i književnost u kulturi Bošnjaka i da će i u narednim godinama nastaviti sa onim što je još prije dvadeset godina započeo, a to je jedan dijalog sa književnosti i razvijanje kulture čitanja.

Literatura:

U radu se koristi arhiva svih brojeva *Novog Muallima* dostupna na <http://ilmijja.ba/ojs/index.php/casopis1/issue/archive>

الموجز

الفضاء الأدبي في مجلة المعلم الجديد

مُورث بايراموفيتش

يمثل هذا المقال استعراضاً للنصوص التي تتناول الأدب أو النصوص الأدبية، المنشورة في "المعلم الجديد" من العدد الأول الذي صدر سنة ٢٠٠٢ وحتى العدد ثمانين الذي صدر في عام ١٩٠٢. قدم الكاتب عرضاً لجميع المقالات والتي تم تصنيفها في ثمانية فئات: المقالات العلمية التي تتناول الأدب؛ والأعمال التي تربط علم التربية بالأدب، أو طرق التدريس بالأدب؛ والأعمال المتعلقة بثقافة القراءة والمحادثة؛ وعرض الكتب الفنية أو العلمية أو المنشورات الأخرى المتعلقة بالأدب؛ والمقالات والنظرات؛ والنصوص الأدبية؛ وترجمات الكتب. وفي النهاية قدم جدولاً عرض فيه النصوص الأدبية المنشورة في "المعلم الجديد" خلال عشرين عاماً من صدورهما.

الكلمات الرئيسية: الأدب، ثقافة القراءة، المقال، النقد الأدبي.

Summary

Muris Bajramović

MUALLIM'S WORLD
OF LITERATURE

This article presents a review of texts dealing with the topic of literature and of those articles that are in themselves literary texts, published in *Novi Muallim* from its first issue in the year 2000 to the issue number 80 in 2019. The author offers a review of all the articles categorised in eight groups: articles dealing with the literature; articles that associate pedagogy or methodology with literature; articles that tackle the issue of the culture of reading or the culture of speech; reviews of books, both academic and literary that are related to literature; essays and reviews of articles; literary texts; translations of works. Finally, the table presentation of the given data regarding literary texts published in *Novi Muallim* in twenty years since its first issue.

Key words: literature, culture of reading, essay, literary criticism